

УДК 027.6(061.22)
<https://doi.org/10.18485/bratstvo.2018.22.5>

БИБЛИОТЕКА ДРУШТВА СВЕТОГ САВЕ

И поред тога што су редовни извештаји о раду Друштва „Свети Сава” већ у првој деценији његовога деловања доносили детаљне податке о свим активностима, није се у њима налазило на опширније вести о књижници, односно библиотеци Друштва. Поред посредних података о постојању библиотеке – а на то су указивали подаци о откупима књига, о поклонима (од њихаца, појединих дародаваца, издавача) које је Друштво набављало за своју Светосавску вечерњу школу али их и поклањало, о њој, као институцији, није било података. У овом раду се објављује и анализира један документ из 1892. године који садржи важне податке о бољом поклону у књигама Павла К. Михајловића, тада председника Главне контроле.

Постојање књижнице, односно библиотеке Друштва „Светог Саве” као посебне јединице (институције) не налазимо непосредно у објављеним извештајима о раду Друштва у неколико првих година постојања. Посредно можемо закључити да је библиотека постојала и на основу онога што је речено у кратком прегледу рада Друштва Светог Саве.¹ Истакнуто је да је у његовој првој Управи, поред председника (Светомир Николајевић), потпредседника (Стеван Вл. Каћански), благајника (Тих. Ј. Марковић), два секретара (Милов. Р. Маринковић и Никола Поповић) био и књижничар Ђока Миловановић, а 1888. изабран је и други у лику архимандрита Фирмилијана. Наведено је и то да је 1887. Друштво откупило 1000 примерака I књ. Вукових песама и поделило је „где је потребно подизати љубав према народном језику и будити народно осећање”,

¹ Братство, XI, Београд 1906, 8–28.

као и око 20.000 књига купљених или поклоњених од појединих писаца. Затим је 1889. године добило на поклон око 9.000 књига и раздало их у народ, а откупило „за потребу лутрије, своје школе и Друштвених циљева преко 3.000 комада најодабранијих књига”. Наредне, 1890. оно је, уз своја издања, од појединих писаца и издавача добило на поклон око 12.000 књига и 2.000 примерака *Еџнографске карџе Сџваре Србије и Македоније* и поделило народу око 17.000 примерака књига. Тада је наведено да су највеће поклоне дали: Арса Пајевић 5.118 књига, др Владан Ђорђевић 1.575, браћа Јовановић 1.500, Коларчева задужбина 730 и Јован Мариновић 680 књига.²

Друштво је набављало књиге и за своју Светосавску вечерњу школу.³

Неоспорно је из ових података да је Друштво Светог Саве располагало великим бројем књига. Ако се има у виду општи ниво писмености српског народа у земљи и у окупираним областима тога времена, то им даје још већи значај. Колики је њихов број био немогуће је ни приближно установити стога што нема прецизне евиденције о томе, а често су дељене без података. Нешто више има података од кога су оне набављане или добијане на поклон. У прилици смо да укажемо на један од поклона који је похрањен у Архиву САНУ.⁴ Њега је Светомир Николајевић, председник Друштва „Свети Сава” са захвалношћу примио, у два наврата (31. марта и 17. јуна 1892) за књижницу, односно библиотеку Друштва, од господина Павла К. Михајловића, тада председника Главне контроле и потписао се мастилом црне боје.

А ко је он био? Потиче из угледне породице, чији је деда био кнез Јагодинске нахије и учесник Првог српског устанка, а стриц Стевча познат политичар и државник. Рођен је 1/13. јануара 1845. у Јагодини, где је завршио основну школу, а гимназију и Правни одсек Велике школе у Београду.

Још као гимназијалац почео је писати чланке по новинама. Сарађивао је у „Наплетку”, „Застави”, „Панчевцу”, „Јавору”, „Пороти”, „Самоуправи”, „Одјеку”, „Делу”, „Трговачком гласнику”. Био је школски друг са Светозарем Марковићем, с њим је водио преписку, редиговао му текстове, покренуо „Раденик” у којем је водио и уређивао рубрику *Наше домаће сџвари*. Учествовао је у оснивању „Ћосе”, сатиричног листа за шалу и забаву. Преводио је Чернишевског (*Шџа да се раги*), Нила Попова (део *Србија и Русија*), као и дело *Смрџина казна*.

² Исто, 9, 11, 14, 17, 18, 21.

³ Исто, VI, Београд 1894, 330–356.

⁴ Архив САНУ, Историјска збирка, бр. 14202/15, 16.

Каријеру у државној служби почео је 1867. као писар у Министарству финансија, затим је био срески писар у Ивањици, писар Поштанско-телеграфског одељења Министарства унутрашњих дела, срески начелник у Лесковцу, начелник станице у Власотинцу. Поново је 1880. писар, па секретар Административног одељења Министарства финансија, књиговођа Управе фондова. За време Тимочке буне је ухапшен, осуђен на смрт, па помилован и на робији у оковима провео је до 1886, када је помилован. Поново је 1889. ступио у службу и био је начелник Подунавског, па Београдског округа. Председник Главне контроле био је од 1890. до 1894. када је пензионисан, па је поново био, али кратко, њен председник 1897. и опет пензионисан. Од 1901. је државни саветник, а и после доношења Устава доживотни сенатор. Уз то био је међу оснивачима Београдске задруге за међусобно помагање и штедњу и члан њеног Управног одбора, члан Пореске управе Министарства финансија, Управног одбора Управе државне класне лутрије, потпредседник Самосталне монополске управе Краљевине Србије.

На његову иницијативу, поводом петстогодишњице Косовске битке, среско место Шопић добило је име Лазаревац и о томе је издат указ.⁵

Један је од оснивача Српске радикалне странке 1881. године и члан њеног Главног одбора био је 20 година, као и благајник странке, а од те године био је и члан у масонској организацији. Умро је у Нишу 17. септембра 1915. године.

Имао је много књига које је поклањао разним друштвима (Побратимству), библиотекама у унутрашњости, а део је завештао Правном факултету. „У време балканских ратова један део књига је поклатио болницама како би их поделили или читали рањеницима.”

Поклон о којем је овде реч, односно књиге предате 31. марта насловљене су *Реверс* и наведено их је седам, а оне од 17. јуна 1892. су *Списак књиџа* и у њему су 84 библиографске јединице. За књиге у *Реверсу* речено је да су примљене као поклон „књижници”, док је на *Списку књиџа* сам дародавац својом руком написао да је неведене „књиге поклатио свет[о]Савској читаоници”. Судећи по томе долазимо до тога да је Друштво Светог Саве имало и библиотеку и читаоницу. Пре ће бити да

⁵ Он гласи: „У име Његовог Величанства Александра I по милости бојжој и вољи народној Краља Србије ми краљеви намесници на предлог нашег министра унутрашњих дела решили смо и решавамо: да се варошица Шопић, у округу београдском, по изјављеној жељи њених становника, од сада зове 'Лазаревац'. Наш министар унутрашњих дела нека ово решење изврши.

15. јуна у Крушевцу. Јов. Ристић с. р. К. С. Протић с. р. Ј. Бели-Марковић с. р. Министар унутрашњих дела К. С. Таушановић с. р.” (Српске новине, LVI, 1889, бр. 132 (15. јун), 1)

је дародавац направио омашку тиме што је сматрао да су библиотека и читаоница иста установа.

Књиге у поменутом два списка, написана плавим мастилом, наведене су више пута без аутора или потпуног наслова, а увек без места издања и само у једном случају наведена је година, односно време када је књига штампана. Све те додате (допуњене) податке ми смо, по неки пут, ставили код самог наслова у угласте заграде, а у највећем броју решили смо их у фуснотама. Од свих наведених књига и часописа за четири нису разрешени подаци.

Спискове књига доносимо без правописних интервенција, онако како су написани.

1.

Реверс

Од Председника Главне Контроле Г. Павла К. Мијаиловић⁶ примио сам као поклон књижници Друштва Св. Саве следеће књиге:

1. Споменик XII птице хрватско-српске;⁷
2. Споменик XIII разум и философија;⁸
3. Статистика Целог Света;⁹
4. Дјела Матије Бана, први део: Пјесништво, књига II; – [Смрт кнеза Доброслава, трагедија; Смрт Уроша петог, трагедија, Београд 1889, стр. [8]+244]
5. Глас, XXV, Драмски назори од Матије Бана; [Под наведеним насловом у „Гласу” Другог разреда – Филолошко-историјске и филозофске науке, Београд 1891, стр. [IV]+88]
6. Примери из Српске Литературе, део I¹⁰ и

⁶ У аутографу *Реверса* уместо тачке стављана је запета иза редних бројева и презиме је овако наведено, а исправно је Павле (Паја) Михајловић. Опширније о њему види у књизи: Павле Паја Михајловић, *Дневници*, Београд 2010, коју је за штампу приредила Јасмине Милановић и њен *Предговор* (7–19).

⁷ Односи се на дело Спире Брусине, објављено у „Споменику” Првог разреда (Природно математичке науке), под насловом *Пјтице хрвајско-срјске, с обзиром на осјтали словенски јуџ. Припрема за хрвајско-срјску орнијолоџију (настїавак)*, Београд 1892, 6 + [2] + 168.

⁸ Ово је дело Ватрослава Јагића објављено у „Споменику” Другог разреда (Филолошко-историјске и филозофске науке), под насловом *Разум и философија. Из срјских књижевних сїарина*, Београд 1892, [IV] + XXXI + 103.

⁹ Вероватно се овде ради о делу *Хибнерова сїаїисїїка светїа за 1891–92-у љод. Фр[анца] Јурашека. Превео с немачког Јован Алексијевић*, Београд 1892, 225.

¹⁰ Уредио Живко С. Поповић, Београд 1891.

7. Статистика Држава Балканског поло[о]строва I Краљевина Србија од Ст[евана] Грујића.¹¹
Свега седам књига

31. Марта 1892 год.
Београд

са захвалношћу
примио

Свет[омир] Николајевић
председник
Друштва Св[етог] Саве

2.

*Списак књиџа*¹²

1. Пјер и Жан¹³
2. Историја Бугаризма¹⁴
3. Государствени Елемент¹⁵
4. Са краљем Миланом на Истоку¹⁶
5. Тајне дугога живота¹⁷
6. Физика¹⁸
7. Списи Стјепана Митрова Љубише књига прва свеска I, [Београд 1888, стр. 80]

¹¹ Као статистички преглед објављено у Београду 1890, 167.

¹² Код овог наслова с десне стране од горње ивице листа укусо, према доле ка десној ивици написано је: „Ове сам књиге поклонио свет[о]Савској читаоници. ПКМијаил[овић]”. Иза редних бројева у овом аутографу стављана је тачка само до бр. 11.

¹³ Роман Ги де Мопасана, с француског превео Душан Л. Токић, Београд 1891, 200.

¹⁴ Целовит наслов ове књиге је: *Историја Бугаризма на Балканском полуострву: народности и језик Македонаца*, написао Стеван Ј. Радосављевић Бдин, Београд 1890, 6+392.

¹⁵ Вероватно је овде реч о делу Петра Лавровича Лаврова објављеном у Лондону 1876. под насловом *Государственный элемент в будущем обществе*, у издању часописа „Впередъ”.

¹⁶ Овде није наведено да ли је реч о првој, другој или обе свеске путописа. Објављен је под насловом: *Са Њ. В. Краљем Миланом на Истоку. Св. 1. Цариград – Бело море – Хаџилук, џуџиничке белешке Мих[аила] Рашића*, Београд 1891, стр. 247. и *Са Њ. В. Краљем Миланом на Истоку. Св. 2. Сирија – Ливан, џуџиничке белешке Мих[аила] Рашића*, Београд 1892, 211.

¹⁷ Објављено је под насловом: *Тајне дугога живота с погледом на Србију. Д-ра Воке П. Јовановића*, Београд 1892. I издање Грађанске касине Јавна предавања Грађанске касине.

¹⁸ Вероватно је овде реч о уџбенику за више разреде средњих школа који је написао Алојз Хандл. С пишчевом дозволом превели Ђорђе П. Рокнић, Ђура Милијашевић са 208 у тексту штампаних дрвореза, Београд 1892.

8. Сlike из Сеоског Живота од Ј. М. Веселиновића друго коло,
[Београд 1880, стр. 166]

9. Поменик знаменитих људи у Српскога народа V¹⁹

10. ~||~ IV²⁰

11. Одговори–разговори²¹

¹⁹ Из овде наведеног видимо да је ово познато дело Милана Ђ. Милићевића излазило и у свескама. Њих посебно није забележила *Српска библиографија*, вероватно с тога што је пагинација страна у свескама имала континуитет (св. I, 1–144; св. II, 145–304; св. III, 305–464; св. IV, 465–624; св. V, 625–874). Прва свеска изашла је јануара с 82 биографије од Абдула Марко до Дољанчевић Радован, друга фебруара с 86 биографија од Дољанчевић Радован до Линдегмајер Емерик, трећа априла с 78 биографија од Лома Арсеније до Обреновић Љубица, четврта маја с 65 биографија од Обреновић Љубица до Рајовић Цветко, а пета и последња јуна 1888. године. Оглас за њу, с штампарском грешком да се ради о четвртој свесци, објављиван је 16, 17. и 18. јуна следеће садржине: „*Поменик знаменитих људи у српскога народа новијега доба*, свеска IV, написао М. Ђ. Милићевић

Писац је напред био огласио да ће цела књига износити 4 свеске по 10 табака свака, а изашло је ево 5 свезака = 56 табака.

Писац је мислио да сабере бар толико лица колико је дана у години (365), а сабрао их је 426!

Позивајући на претплату, нудио је 4 свеске (40 табака) за 5 динара.

Али како је сада књига већа са читавих 16 табака, то је право да се и цена увећа. И за то се сада од оних који су новце послали напред очекује да дотуре још 2 динара, а за купце који сад изновице све свеске купују цене су ове:

Свака свеска сама за се даје се за 2 динара.

Ко узме свих 5 свезака у један мах плаћа за све 8 динара.

Добити се може у писца и у књижари Валожића у Београду.

Моле се уредништва срп. листова да овај оглас прештампају.” („Српске новине”, LV, 1888, бр. 132, 133, 134 (16, 17 и 18. VI), 586, 590 и 596)

²⁰ Четврта свеска појавила се у мају 1888, а оглас за њену продају гласи: „*Поменик знаменитих људи у српскога народа новијега доба*, свеска IV, написао М. Ђ. Милићевић

У овој четвртој свесци има 65 биографија од Обреновић Милан до Рајовић Цветко.

Добити се може у писца, и у другим књижарама у Београду.

Цена је свакој свесци 2 динара.

Умољавају се редакције српских листова да ову књигу објаве својим читаоцима.”

(„Српске новине”, LV, 1888, бр. 104 (10. V), 458)

Иако је Милан Ђ. Милићевић навео да четврта свеска почиње биографијом Милана Обреновића то не одговара чињеничном стању. Наиме, она почиње другим делом биографије Љубице Обреновић чији је почетак на крају треће свеске. Исто тако и у првој свесци започета биографија није заврше, него је делом пренета у другу свеску. Вероватно је из неког разлога у штампарији дошло до грешке приликом прелома.

²¹ Овај рад, приписан Андри Гавриловићу, објављен је под насловом: *Одговори–разговори: њоводом Прилошка српској синџакси њ. Свѣтї. Вуловића: Преглед I књиџе Српских народних њесама*, Београд 1887, стр. 4+71. Према Српској библиографији 55163 аутор је Андра Николић.

12. Из Италије – Варош Лука – [од Х. Хајна, превео Мита Ракић, Београд 1880, стр. 111]
13. Полагање Рачуна Раше Милошевића
14. Ко је пријатељ Србији? [од В: М: Г: М (војводе Милорада Г. Медаковића), Београд 1882, стр. 100]
15. Калај на Истоку²²
16. Предавање из Српског Језика²³
17. Рефлекси мозга [И. Сечанова, превео с руског К. С. Аранички, Београд 1877, стр. 173]
18. Путовање младог Анахарсиса по Грецији част IV²⁴
19. Привредни Извори и Рат у Америци²⁵
20. Уништење Естетике [Нови Сад 1875, стр. 48]
21. Србин свеска прва²⁶
22. Да ли да се укину окр[ужна] Начелства²⁷
23. О нашим преко Мора²⁸
24. Обшестенаја служба²⁹
25. Мађари и национална борба у Аустрији
26. Шта знамо о узроцима појава у органској природи³⁰

²² Потпун наслов ове књиге војводе Милорада Г. Медаковића је: *Калај на Истоку: одговор на књигу Русија на истоку*, Београд 1887.

²³ Мислимо да је прва реч ове библиографске јединице погрешно написана у једнини и да је реч о делу: *Предавања из српског језика на практичним учитељским предавањима у Невојини у 1882. години, држао Живојин П. Симић*, Београд 1883, 202.

²⁴ Ова књига Жан Жака Бартедемија објављена је под насловом: *Путовање младог Анахарсиса по Грецији око 400 год. пред обичним лепоисчисленијем*, Нови Сад 1851, 371. С француског преведена је на немачки, а с немачког на српски језик превео је 1844. Софроније Ивачковић.

²⁵ Овај рад је говор Хенри Чарлса Керија објављен под насловом: *Привредни извори и рат у Америци: говор Хенрија Керија, у седници сјатајистичког друштва у Њу-Јорку у децембру 1865*, превео с немачког Стеван Поповић, Београд 1874, 40.

²⁶ Реч је о месечном часопису за економију и политику, (програм радикални), чији је власник Драгутин Станојевић, одговорни уредник Милан Ацић, I, 1887, св. 1 (јун).

²⁷ *Да ли да се укину Окружна начелства*, дело је Косте Јовановића, бившег проф. Велике школе и помоћника Минист. унутрашњих дела, објављено 1887. у Београду на 223 стр. а прештампано је из листа „Нова уставност”.

²⁸ Под насловом: *О нашим преко Мора: (говорено на „беседи” коју је читаоница пожаревачка приредила на дан Мале Госпође о. њ. у Пожаревцу) од Николе С. Јовановића „Американца”*, објављено у Београду 1884, 30.

²⁹ Мислимо да је овде погрешно и непотпуно наведен наслов. Вероватно с тога што је књига написана на руском језику. Највероватније је да се ради о делу које је с француског језика превео, приредио и објавио Петар Лавровић Лавров у Лондону 1875. у издању часописа „Вперед”, а под насловом *Обществена служба в будущем обществе*, белешке представљене на Бриселском конгресу Међународног радничког удружења 1874.

³⁰ Ово су предавања Томаса Хенрија Хекслија под насловом: *Шта знамо о узроцима појава у органској природи: шест предавања радницима у музеју за практичну геологију*

27. О народности³¹
28. Значај Инглескога језика за српску науку и практику³²
29. Либерали и Либерализам [од Николе С. Јовановића „Американца”, Београд 1883, стр. 53]
30. Слике из сеоског Живота³³
31. Хоћел бити ил не бити Српства
32. Прва посланица селском женскињу [по француски написао Јован Милинковић, Шабац 1887. стр. 32]
33. Положај и задатак философије [од Мијаила В. Вујића, Београд 1879. стр. VIII+93]
34. Последња грофица Бранковићка³⁴
35. У вртарству, воћарству и виноградарству³⁵
36. Барони у Србији [неколико чланака од Драгутина Ј. Илића, Београд 1888. стр. 95]
37. Сто годишњица Вука Ст. Караџића³⁶
38. Политички део св. I³⁷
39. Доктор Ћосо³⁸
40. Рад прве главне Скупштине Народно Радикалне Странке [одржане 26. 27 и 28. јула 1882. у Крагујевцу, Београд 1882. стр. 255]
41. Угарска отачаствена повесница³⁹

од професора Хекслија, Темишвар, „Народни гласник”, 1878, 106.

³¹ Вероватно је ово непотпун наслов, а може се односити на дело: *О народности и о политичким вестима* по К. Ушинском написао Сима Милојевић, Шабац 1885, 152+2.

³² Објављено је под насловом: *Значај инглескога језика за српску науку и практику: држано 25. новем. о. год. на Великој школи прислушно предавање приватног доцента Николе С. Јовановића*, Београд 1884, 21.

³³ Није овде наведено да ли је реч о првом или другом издању дела Јанка Веселиновића. Прво је штампано 1886. на 143 стране, а друго 1888. на 156 страна у издању А. А. Славуја у Шапцу.

³⁴ Пуни наслов овог дела гласи: *Последња грофица Бранковићка*. Кривична приповетка по рукописним изворницима написао И[гњат] К. Сопрон, с немачког превео и на свет издао Мојо Медић, Земун 1889, V+160.

³⁵ И ово дело је наведен скраћено, а штампано је под насловом: *У вртарству, воћарству и виноградарству лежи снага и будућност Србије*, од Јована К. Борјановића, 1887, 146.

³⁶ Дело је објављено под насловом: *Стогодишњица Вука Стефан[овића] Караџића прослављена 1888. у Београду*. За штампу средио М. Ђ. Милићевић, Београд 1890, 59+[1].

³⁷ Ово је књига из Целокупних дела Светозара Марковића коју је Одбор за издавање целокупних дела пок. Светозара Марковића објавио у Београду 1888, X+163, а садржи: *Политички и економски положај радничког стањења у Србији; Српске обмане; Народна скупштина; Оштина, суд и правда; Срез и финансије*.

³⁸ По подацима у: Југословенска штампа, Београд 1911. Реч је о новинама за шалу, сатиру, збиљу, без места, 1890.

³⁹ Ова библиографска јединица објављена је, као друго издање, под насловом: *Угарска отачаствена повесница са особитим обзиром на прошлост Србаља у Угарској*,

42. Ниш и нишке знаменитости [написао Живан Живановић, Београд 1883. стр. 108]
43. Солидност књижевног рада⁴⁰
44. Подижимо антрапе у Београду⁴¹
45. Лекције из експерименталне физике⁴²
46. Рад свеска I⁴³
47. ~||~ II
48. ~||~ III
49. ~||~ I и II
50. Кратка Свештена Историја новогa Завета⁴⁴
51. Устав Краљевине Србије⁴⁵
52. Један Дан на Мадери⁴⁶
53. Статистичке белешке II [од Богољуба Јовановића, Београд 1883, 4+195]
54. Збирка одабраних Народних умотворина⁴⁷
55. Попис људства у Кнежевини Србији 1874 године [статистички нацрт, са осам статистичких картица од Богољуба Јовановића, Београд 1881. стр. [8]+52+ 4 листа с таблама карата]

Хрвајској и Славонији, у 30 приповедака за српску децу написао Никола Ђ. Вукићевић, Панчево 1876, [2]+61.

⁴⁰ Ово дело Димитрија Руварца објављено је под насловом: *Солидност књижевног рада њ. архимандрита Дучића*, написао Б. С. Д., Нови Сад 1885, 22.

⁴¹ Исправан назив овог дела је: *Подижимо антирпотије у Београду; реч у своје време од Стевана Турчића*, Београд 1884, 26.

⁴² Овај уџбеник објављен је под насловом: *Лекције из експерименталне физике: (основа физике) за ниже разреде средњих школа и пријатеље природних наука са 97 уџбеничких слика*, уредио С[теван] П. Бајаловић, Београд 1891, IV+159.

⁴³ Према овде наведеним подацима мислимо да је реч о листу за науку и књижевност, власника и уредника Пере Тодоровића, који је излазио 1881. и 1882, а не о оном који је он покренуо 1874.

⁴⁴ Овде није наведено о којем је издању реч. Прво је Бож. Н. Јовановић превео с последњег руског издања и штампано је у Београду 1891, X+97, а потом је објављено друго исправљено издање Козирева, Београд 1892.

⁴⁵ Вероватно је овде реч о Уставу Краљевине Србије проглашеном 22. децембра 1888. год. на Великој Народној скупштини, држаној у Београду месеца децембра 1888, Београд 1888, 65.

⁴⁶ Ово је одломак из *Хигијене љубави*, Павла Мантегаце, превео Јован Данић, Београд 1886, 197 + табеле.

⁴⁷ Ово није потпун наслов дела и не зна се да ли је реч о првом или другом његовом издању. Прво издање објављено је под насловом: *Збирка одабраних народних умотворина, песама, прича, пословица, зајонейака, здравица и басана народних са неколико Досијејевих*, прикупио за младеж Б. Т. Н. Београд 1888. стр. [1]+96, а друго под истим насловом и променом код: прикупио за младеж Б. Т. Неђић, Београд 1890, 91.

56. Критика на Историју Света [М. Зечевића, написао Јован Ђорђевић, Нови Сад 1883. стр. 110]
57. Владислав Краљ Угарски [трагедија у пет чинова, написао Никола В. Ђорић, Нови Сад 1886, стр. 112]
58. Наука о Васпитању I књ.⁴⁸
59. Рецимо коју [прозборио Мих[аило] Полит Десанчић, Нови Сад 1888. стр. [4]+70]
60. Братство III⁴⁹
61. Србија на Истоку⁵⁰
62. Шта може да буде у Суду [случај из суда: из аката Марка Стојановића, 1, Београд 1883. стр. [XII]+115]
63. Предлог за потпуно сувремено уређење садашњих округа, села и вароши [и будућих општина у Србији. Написао Дан[ило] Орелъ, Београд 1882. стр. 99]
64. Омладина бр. 1.⁵¹
65. Целокупна дела Светозара Марковића књига I⁵²
66. ~||~ I
67. ~||~ I
68. Списи Стјепана Митрова Љубише књига I [св. 1–2, Београд 1888. стр. 176]
69. Борци [роман из сеоског живота] свеска I [написао Јанко М. Веселиновић, Београд 1889. стр. 221]
70. Исторически Весник N° 1⁵³
71. ~||~ 2
72. ~||~ 5
73. ~||~ 6
74. ~||~ 8

⁴⁸ Овде је реч о уџбенику под насловом: *Наука о Васпйтању I књ. Ойшйта наука о васпйтању, удешена нарочйшо за предавања у учйшељској школи, найсао Војислав Бакић*, Београд 1878, VI+78.

⁴⁹ Реч је о часопису Друштва Светог Саве, који је тада штампан под насловом „Братство”, а трећа књ. изашла је 1889.

⁵⁰ За ово дело Светозара Марковића, како видимо, није наведена година издања, па не знамо да ли се ради о првом издању из 1872. или другом из 1888. године.

⁵¹ Највероватније је ово часопис за науку, књижевност и друштвени живот, чији је власник и издавач била Уједињена омладина, а одговорни уредник Сава Кукић. Први број изашао је 30. новембра 1887.

⁵² Мислимо да се овде ради о првом издању из 1882. у уредништву „Рада” у Београду, Штампарија Задруге штампарских радника, стр. 72. Једно касније издање налази се у овом списку под бр. 38. Види напомену бр. 37.

⁵³ Ово је историјско књижевни часопис који је 1887. почео излазити у Санкт Петербургу.

75. Статистика Краљевине Србије књ. I први део⁵⁴
 76. ~||~ други
 77. ~||~
 78. ~||~ први
 79. ~||~
 80. ~||~ други
 81. Просветни гласник свеска 5 Мај 1892 год.⁵⁵
 82. Сифилис и Брак⁵⁶
 83. Ручна Зоотономија
 84. Глас XXIII⁵⁷

Примио са захвалношћу
 председник
 Друштва Св[етог] Саве

17/Јуна 1892

Свет[омир] Николајевић

Миле Станић

Кључне речи: Друштво „Свети Сава”, читаоница/библиотека Друштва „Свети Сава”, Павле К. Михајловић

⁵⁴ Како видимо овде је наведено по три пута *први* и *други део*, па не знамо које су то по три књиге *првог* и *другог дела*. У наведеној *Статистичкој књизи Краљевине Србије. Statistique du Royaume de Serbie. Књига I – Том I* – Београд. Министарство народне привреде. Статистичко одељење. У Државној штампарији Краљевине Србије. 1892. Стр. [7] + 532 са таб. [и на другој страни]: *Попис становништва у Краљевини Србији 31. децембра 1890 године. Recensement de la population dans le Royaume de Serbie 31. décembre 1890. Први део. Première partie. I Ваљевски округ. Département de Valjevo. II Врањски округ. Département de Vranja. III Крагујевачки округ. Département de Kragujevac. IV Крајински округ. Département de Krajina. V Крушевачки округ. Département de Kruševac и Статистичка Краљевине Србије. Statistique du Royaume de Serbie. Књига I – Том I* – Београд. Министарство народне привреде. Статистичко одељење. У Државној штампарији Краљевине Србије. 1892. Стр. [7] + 553 са таб. [и на другој страни]: *Попис становништва у Краљевини Србији 31. децембра 1890. Recensement de la population dans le Royaume de Serbie 31. décembre 1890. Други део. Deuxième partie. I Моравски округ. Département de Morava. II Пиротски округ. Département de Pirot. III Подрински округ. Département de Podrinje. IV Подунавски округ. Département de Podunavlje. V Пожаревачки округ. Département de Požarevac.*

⁵⁵ Ово је службени лист Министарства просвете и црквених послова Краљевине Србије.

⁵⁶ Ово дело Алфреда Жана Фурнијеа с другог поправљеног и попуњеног издања од 1890. превео је Јеврем М. Жујовић, Београд 1892, [VIII]+250.

⁵⁷ Овај „Глас” Првог разреда Природно математичких наука у ствари је рад Димитрија Нешића под насловом: *Нови докази обрасца: ...*

Mile Stanić

THE ST SAVA SOCIETY LIBRARY

As early as in the first decade since its foundation, the St Sava Society included detailed information on all its activities in the regular reports. Those reports did not directly mention the existence of the Society Library. The paper presents an 1892 document on the major donation of books (the list of books donated) which the Society had received from Pavle K. Mijatović. That document is a direct testimony to the ample holdings of the Society Library. The paper features a detailed presentation of the contents of the donation, with an in-depth commentary on the titles of the donated books (incomplete bibliographic information is supplemented, the authorship of particular books is emphasised, etc.).